

Vlaams
Parlement

ingediend op **42** (2015-2016) – Nr. 2
1 februari 2016 (2015-2016)

Verslag van de gedachtewisseling

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Ann Brusseel en Tine Soens

over het jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2014-2015

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde;

Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;

Ann Brusseel, Jo De Ro;

Caroline Gennez, Tine Soens;

Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Axel Ronse, Willy Segers, Ann Soete, Manuela Van Werde;

Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;

Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;

Katia Segers, Steve Vandenberghe;

Elke Van den Brandt.

Documenten in het dossier:

42 (2015-2016) – Nr. 1: Jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat

INHOUD

I.	Uiteenzetting door Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris	4
1.	Algemene situering.....	4
2.	Specifieke thema's	4
2.1.	Onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.....	4
2.2.	Straffen op school	6
2.3.	Geweldvrije school	7
2.4.	Kinderrechteneducatie	8
3.	Specifieke groepen	8
3.1.	Recht op onderwijs voor kinderen op de vlucht.....	8
3.2.	Maatschappelijk kwetsbare groepen	9
4.	Vooruitblik naar 2016	9
II.	Bespreking	10
1.	Vragen en opmerkingen van de leden	10
1.1.	Tussenkoms van Jo De Ro	10
1.2.	Tussenkoms van Ann Brusseel	11
1.3.	Tussenkoms van Caroline Gennez.....	11
1.4.	Tussenkoms van Tine Soens	13
1.5.	Tussenkoms van Vera Celis.....	13
1.6.	Tussenkoms van Miranda Van Eetvelde	13
1.7.	Tussenkoms van Koen Daniëls	14
1.8.	Tussenkoms van Kathleen Helsen	16
1.9.	Tussenkoms van Jan Durnez.....	17
2.	Antwoorden van de kinderrechtencommissaris	17
3.	Afsluitende bemerkingen.....	24
	Gebruikte afkortingen	26
	Bijlage: zie dossierpagina op www.vlaamsparlement.be	

Op datum van donderdag 14 januari 2016 vond in de Commissie voor Onderwijs een gedachtewisseling plaats met de kinderrechtencommissaris over het onderwijsluik van het Jaarverslag 2014-2015 van het Kinderrechtencommissariaat. Bij zijn uiteenzetting maakte kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen gebruik van een powerpointpresentatie, die terug te vinden is als bijlage op de [dossierpagina](#) van dit verslag op www.vlaamsparlement.be.

I. Uiteenzetting door Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris

1. Algemene situering

Bij de aanvang van zijn toelichting wijst Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, erop dat onderwijs voor het Kinderrechtencommissariaat een erg belangrijk thema vormt. Op het totaal van een kleine 1050 meldingen/klachten/signalen die het Kinderrechtencommissariaat in de periode 2014-2015 heeft ontvangen, heeft ongeveer een derde te maken met onderwijs. Dit toont aan dat nogal wat kinderen en jongeren, maar ook ouders en professionals vragen hebben bij dit thema of actief zijn rond dit thema. Men mag hier overigens niet uit af leiden dat dit allemaal negatieve indicaties zijn. Het is niet omdat een school het Kinderrechtencommissariaat contacteert dat er ook meteen een probleem is. Soms wordt het Kinderrechtencommissariaat immers gewoon door een school geconsulteerd om advies te krijgen in het kader van de aanpak van een pestprobleem. Bij de 326 meldingen/vragen/klachten rond Onderwijs gaat het dus – in tegenstelling tot wat soms gedacht wordt – niet a priori altijd over zaken die fout lopen. In de grote meerderheid van de gevallen gaat het echter wel degelijk over momenten waarop kinderen, jongeren of ouders 'vastlopen' op school.

Hij zal achtereenvolgens een aantal thema's overlopen, te weten: onderwijs voor leerlingen met specifieke behoeften, straffen op school en problemen in verband met het sanctiebeleid, geweld en pesten op school en, heel summier, kinderrechten-educatie. Een tweede luik van zijn uiteenzetting zal betrekking hebben op een aantal bijzondere groepen, namelijk: kinderen op de vlucht (in relatie tot hun recht op onderwijs) en kinderen van woonwagenbewoners en andere groepen waaraan in het jaarverslag traditioneel aandacht wordt besteed. Ter afsluiting van zijn betoog, zal de kinderrechtencommissaris ook nog even vooruitblikken op de onderwijsgerelateerde onderwerpen waar het Kinderrechtencommissariaat momenteel rond werkt.

2. Specifieke thema's

2.1. Onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

Het zal niemand verbazen dat er in de aanloop naar de volwaardige opstart van het M-decreet heel veel aandacht is uitgegaan naar het thema van het onderwijs voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dit komt dan ook tot uiting in het voorliggende jaarverslag. Bruno Vanobbergen wil hier vandaag wat dieper ingaan op drie aspecten uit dat brede thema.

Vooreerst wil hij het hebben over de problematiek van de 'redelijke aanpassingen', die toch de kern uitmaakt van het M-decreet en het inclusief onderwijs. Hoe gaan scholen daarmee om? En wat zijn de verwachtingen van kinderen en ouders dienaangaande? We zien vandaag alleszins nog hoe belangrijk het wel is om scholen te sensibiliseren aangaande het belang van die redelijke aanpassingen. Soms moet immers vastgesteld worden dat scholen nog altijd worstelen met dat gegeven. Als het gaat om remediëren of om compenserende maatregelen vertonen scholen vaak nog aarzelingen omdat ze schrik hebben van de perceptie dat ze zich niet meer gelijk zouden opstellen ten aanzien van elke leerling. Er blijven dienaangaande aller-

hande misverstanden bestaan. In die zin is het belangrijk om de scholen goed te ondersteunen over de manier waarop ze die redelijke aanpassingen gestalte kunnen geven en hoe ze dit proces samen met leerlingen en ouders vorm kunnen geven.

Een tweede element binnen de redelijkeaanpassingenproblematiek betreft de continuïteit van die redelijke aanpassingen. In het advies dat het Kinderrechtencommissariaat heeft uitgebracht bij het M-decreet (decreet van 21 maart 2014 betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften) werd hierop reeds gewezen. Veel hangt immers af van de klassenraad, die in dezen een grote autonomie heeft. Die autonomie is op zich een goede zaak, maar men moet er wel rekening mee houden dat zulks ook consequenties kan hebben op het vlak van de continuïteit van de redelijke aanpassingen. Naarmate de klassenraad verandert van samenstelling kan het zijn dat leerlingen geen beroep of minder een beroep kunnen doen op redelijke aanpassingen (die jaarlijks worden beoordeeld). Het moge duidelijk zijn dat een volwaardige realisatie van inclusief onderwijs vereist dat leerlingen en ouders een perspectief op continuïteit en finaliteit krijgen aangereikt. Het zou niet mogen dat men ieder schooljaar opnieuw maar moet hopen dat men de redelijke aanpassingen zal krijgen of zal kunnen behouden.

Naast de kwestie van de redelijke aanpassingen heeft het Kinderrechtencommissariaat in het kader van de zorgzame en inclusieve school ook de problematiek van de ondersteuning voor kleuters met het syndroom van Down onderzocht. Op vandaag blijkt er geen extra ondersteuning te zijn voor kleuters met het downsyndroom, aangezien de bestaande ion-ondersteuning pas vanaf het eerste jaar van het basis-onderwijs voorzien is. In het verleden paste men daar een mouw aan door nogal wat van die kleuters in te schrijven in het type 4, waardoor ze wel ondersteuning kregen. Dat leverde voor ongeveer de helft van de kleuters met het downsyndroom (in casu dertig van de zestig kleuters in kwestie) een werkbare oplossing op. Door de inwerkingtreding van het M-decreet is de controle verscherpt waardoor die uitwijkpiste niet langer mogelijk is en de ondersteuning dus ook wegvalt. Daarover aangeschreven door het Kinderrechtencommissariaat, heeft de Vlaamse minister van Onderwijs aangegeven dat ze zich bewust is van het probleem maar er niet onmiddellijk een oplossing aan kan geven. De redenen hiervoor zijn tweeledig. Vooreerst zijn er de gekende budgettaire constraints en tweedens wil de minister dit schooljaar werk maken van een globale modernisering van gon en ion, waardoor tussentijdse maatregelen niet aangewezen lijken. Voor de kinderrechtencommissaris blijft dit dus een probleemgroep die op zijn honger blijft qua ondersteuning.

Een derde thema – waarover in deze commissie ook reeds uitgebreid werd gediscussieerd – is dat van de overdracht van leerlinggegevens bij verandering van school. In het kader van de bespreking van OD XXV (decreet van 19 juni 2015 betreffende het onderwijs XXV) werd de vraag gesteld of het verslag buitengewoon onderwijs of het gemotiveerd verslag geïntegreerd onderwijs al dan niet verplicht diende te worden doorgegeven van de ene naar de andere school op het moment dat een leerling van school verandert. In het korte advies dat het Kinderrechtencommissariaat over die kwestie heeft uitgebracht, werd vastgesteld dat zowel aan de ene als de andere piste voor- en nadelen verbonden waren. Voordeel is dat de nieuwe school sneller een goed zicht krijgt op de leerling en dus ook sneller aangepaste maatregelen kan voorzien. Het nadeel is dan weer dat de leerling op die manier niet met een propere lei kan starten. In datzelfde advies werd overigens ook aandacht gevraagd voor de problematiek van het doorgeven van leerlinggegevens in zijn algemeenheid. De daaromtrent op heden gehanteerde formulering, maakt dat er zowel bij de scholen als bij de ouders, nog heel wat vragen leven over wat de reguliere praktijk zou moeten zijn op het moment dat een leerling naar een nieuwe school gaat. In die zin is het Kinderrechtencommissariaat dan ook vragende partij om dit gegeven beter te expliciteren. Zo kan men de scholen bijvoorbeeld duidelijk maken dat de oude school wel degelijk de gegevens over de onderwijsloopbaan van de leerling doorspeelt aan de nieuwe school, behalve waar het gaat over gegevens die betrekking hebben op

schending van de leefregels. De school in kwestie moet ook de ouders hierover informeren op het moment dat die overdracht plaats vindt. Meer algemeen is het aangegeven om eens alle elementen op te lijsten die nader geëxpliciteerd moeten worden, kwestie van de onduidelijkheid die daarover nu nog bestaat te kunnen wegnemen.

2.2. Straffen op school

Het tweede grote thema dat de kinderrechtencommissaris wil behandelen betreft het straffen op school. Hij wijst er in dat verband op dat het Kinderrechtencommissariaat in de loop van de maand mei van 2015 een studiedag georganiseerd heeft rond sanctiebeleid op school en over die problematiek ook een dossier heeft opgesteld. Daar waren verschillende redenen voor. Een analyse van de klachten en meldingen die de laatste jaren rond onderwijskwesties zijn binnen gelopen bij het Kinderrechtencommissariaat leerde immers dat een groot deel daarvan betrekking heeft op het sanctioneren en de wijze waarop sancties plaats vinden. Zowel bij de scholen als bij de ouders en leerlingen leven op dat vlak nogal wat vragen.

Bij het concreet gestalte geven aan die analyse zijn de onderzoekers op verschillende problematische elementen uitgekomen. Het gaat dan onder meer over gebrekkige communicatie tussen zowel de school en de leerlingen als tussen de school en de ouders, over onduidelijkheden die soms heersen met betrekking tot het maatregelencontinuüm in de zin van onevenwichten in de toepassing van daarvan (in casu scholen die al heel snel overgaan tot zeer zware sancties zonder eerst lichtere sancties of maatregelen te hebben uitgeprobeerd), over het tekort aan begeleiding bij volgkaarten en gedragscontracten en dergelijke meer. Voor die verschillende pijnpunten wil het Kinderrechtencommissariaat in dialoog met de scholen, leerlingen en ouders zoeken naar concrete aanbevelingen.

Een heel belangrijk element waarvoor de kinderrechtencommissaris speciale aandacht vraagt, is dat van het statuut van de 'preventieve schorsing'. Het valt met name op dat tot op de dag van vandaag nog steeds niet voor alle scholen duidelijk is dat die preventieve schorsing geen tuchtmaatregel, maar een bewarende maatregel is. Daarnaast betekent het opstarten van een tuchtprocedure ook niet noodzakelijk dat er ipso facto gebruik gemaakt moet worden van een dergelijke preventieve schorsing. Op dit punt bestaan er nog heel wat onduidelijkheden en leven er nog heel wat misverstanden. In het verlengde daarvan is er vanzelfsprekend ook gefocust op de definitieve uitsluiting. De reden daarvoor ligt voor de hand. Op dit ogenblik worden er jaarlijks ongeveer 2700 à 2800 leerlingen uit het secundair onderwijs definitief van school gestuurd. En daarvan worden er een duizendtal nog in de maanden mei en juni definitief van school gestuurd, hetgeen het voor hen nagenoeg onmogelijk maakt om hun schooljaar af te ronden. Opvallend genoeg worden soms ook jonge kinderen van school gestuurd. Hun aantal ligt weliswaar veel lager dan de genoemde aantallen voor het secundair onderwijs, maar dit blijft hoe dan ook een zorgwekkende evolutie. De scholen hebben immers de taak om zo goed en zo lang mogelijk op een gepaste manier zorg te dragen voor de leerlingen.

Nog in het kader van de problematiek van de definitieve uitsluitingen, werd door het Kinderrechtencommissariaat aandacht gevraagd voor de tuchtprocedure en dan in het bijzonder voor de samenstelling van de beroepscommissie die daarbinnen optreedt. Uit diverse meldingen blijkt immers dat het perspectief van de ouders en de leerlingen binnen de tuchtprocedure soms op een wel erg stiefmoederlijke manier wordt behandeld, terwijl tegelijkertijd de samenstelling van de beroepscommissie soms van dien aard is dat ouders en leerlingen het gevoel hebben dat ze voor een groep staan die integraal is samengesteld uit personen die een band hebben met de school. De kinderrechtencommissaris haalt in dat verband het voorbeeld aan van de voorzitter van een beroepscommissie, die weliswaar advocaat is, maar tegelijk ook de schoonbroer blijkt te zijn van de schooldirecteur. In zo'n geval is het bepaald moeilijk om de voorzitter in kwestie te beschouwen als een 'extern lid' van de com-

missie. In die zin blijft het Kinderrechtencommissariaat dan ook de mening toegedaan dat de samenstelling van de beroepscommissie anders gedefinieerd dient te worden.

Een laatste element binnen deze problematiek betreft de zoektocht naar een nieuwe school. Vaak blijkt zulks voor de betrokken leerlingen verre van evident. Hoewel duidelijk bepaald is dat de oude school de leerlingen moet ondersteunen in de zoektocht naar een nieuwe school, gebeurt zulks de facto niet altijd. Daarnaast is het voor de leerlingen zelf ook niet altijd gemakkelijk om een nieuwe school te vinden. Dat is met name nogal eens het geval als het leerlingen betreft die een heel specifieke richting volgen binnen het technisch of het beroepsonderwijs. Een en ander resulteert soms in een grote afstand (er zijn gevallen bekend waarin die opliep tot 50 à 60 kilometer), met alle bijhorende vervoersproblemen van dien.

2.3. Geweldvrije school

Het derde grote thema waarop Bruno Vanobbergen wil ingaan is dat van het streven naar een geweldvrije school. Nog maar heel recent is er cijfermateriaal beschikbaar geworden dat erop wijst dat het fenomeen van het pesten op school aan het afnemen zou zijn. Deze evolutie is uiteraard toe te juichen. Desalniettemin blijft het nog steeds een groot probleem, zoals ook de Vlor in zijn advies van 22 januari 2015 (advies over de preventie en de aanpak van pesten op school) vaststelde. De praktijk leert dat het voor leerlingen tot op vandaag niet evident is om, ingeval ze geconfronteerd worden met bepaalde vormen van geweld of pestgedrag, deze te signaleren. Al te vaak worden de problemen geminimaliseerd, hebben scholen schrik om hun verantwoordelijkheid op te nemen of concentreren ze zich louter op de gekwetste leerling, zonder ook aandacht te besteden aan de andere actoren. En ook hier weer, loopt de communicatie tussen de school en de ouders niet altijd van een leien dakje. In elk geval wordt het Kinderrechtencommissariaat heel vaak geconsulteerd over dit soort van problemen. Het kan dan gaan over het signaleren van een daadwerkelijk probleem, maar evenzeer gaat het over raadplegingen door scholen die – na een aantal pistes te hebben uitgeprobeerd – moeten vaststellen dat ze niet tot een adequate oplossing komen. De betrokken medewerker van het Kinderrechtencommissariaat, Chris Vleugels, gaat dan desgevallend naar de betrokken scholen toe om er te bemiddelen en om hen duidelijk te maken hoe ze op een meer herstelgerichte problematiek met die pestproblematiek kunnen omgaan. De tijd en energie die het Kinderrechtencommissariaat hierin moet investeren tonen aan dat er vanuit het beleid dringend moet worden nagedacht hoe men scholen sterker kan ondersteunen bij hun aanpak van die problematiek. De piste van een onafhankelijk kenniscentrum tegen pesten, dat zowel advies kan geven als kan gaan bemiddelen, is hier zeker een van de mogelijkheden.

De bejegening door leerkrachten vormt een tweede aandachtspunt binnen het thema van de geweldvrije school. Het is ook een moeilijk aandachtspunt omdat de situatie van school tot school dermate verschilt dat er nauwelijks algemene uitspraken over te doen vallen. Er zijn zowel scholen die heel veel aandacht hebben voor de relatie met leerlingen en voor het welbevinden en het welzijn op school, als scholen die nog altijd niet overtuigd zijn van het belang van deze elementen. In het laatste geval leidt dit vaak tot ontkenning of minimalisering wanneer er, door ouders of door leerlingen zelf, problemen gesignaleerd worden rond misbruik van gezag door leerkrachten. Vaak wordt dan door de ouders contact opgenomen met het Kinderrechtencommissariaat, om toch tenminste een soort erkenning te krijgen van hun twijfels en om advies te krijgen over mogelijke bijkomende stappen. Via zijn ombudswerk levert het Kinderrechtencommissariaat sterke ondersteuning en dit zowel ten aanzien van de ouders als ten aanzien van de scholen.

2.4. Kinderrechteneducatie

Het vierde grote thema dat aan bod komt is de kinderrechteneducatie. De kinderrechtencommissaris wil dit thema dit jaar wat extra naar voor schuiven, omdat het Kinderrechtencommissariaat, samen met een aantal bevriende kinderrechtenorganisaties, een bevraging heeft gedaan bij een 250-tal leerkrachten over de positie van kinderrechteneducatie in ons onderwijs. Daaruit kwam naar voor dat er weliswaar een groot draagvlak bestaat voor kinderrechteneducatie, maar dat er tegelijk ook grote vragen leven omtrent de manier waarop men zulks concreet gestalte moet geven. In die zin komt het Bruno Vanobbergen voor dat het debat over de aanpassing van de eindtermen misschien een goede opportuniteit vormt om ook na te gaan hoe kinderrechteneducatie en mensenrechteneducatie in het algemeen veel sterker verankerd kan worden binnen de eindtermen dan op vandaag het geval is. Met name in de eindtermen basisonderwijs krijgen die elementen op heden een behoorlijk minimale invulling. Een meer expliciete benadering is wenselijk.

3. Specifieke groepen

De kinderrechtencommissaris komt dan tot het tweede grote luik van zijn uiteenzetting, waarin hij aandacht wil vragen voor een aantal bijzondere groepen die maatschappelijk extra kwetsbaar zijn.

3.1. Recht op onderwijs voor kinderen op de vlucht

In eerste instantie wil hij het hebben over kinderen op de vlucht. Hij laat daarbij opmerken dat het Kinderrechtencommissariaat hier al een hele tijd rond werkt. Al bijna anderhalf jaar lang werd samen met de leerkrachten van Zonderwijs en samen met alle onderwijskoepels een heel proces doorlopen, ten einde aan de alarmbel te kunnen trekken. Tot op de dag van vandaag zijn er immers kinderen en jongeren van wie het recht op onderwijs problematisch is. Hij denkt daarbij onder andere aan de groep niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die – ingeval ze geen erkenning hebben gekregen – op het moment dat ze achttien worden (en in het vijfde of zesde middelbaar zitten) het bevel krijgen om het grondgebied te verlaten. Hierdoor zijn ze niet in de mogelijkheid om het diploma van secundair onderwijs te behalen. Het gaat hier overigens ook niet over een kleine groep. Het Kinderrechtencommissariaat is ervan overtuigd dat het mogelijk moet zijn om speciale procedures uit te werken die de betrokken groep toelaat om één of twee jaar extra 'onderwijsverblijf' te geven, waardoor ze hier hun diploma kunnen behalen.

Gelijkaardige problemen stellen zich trouwens ten aanzien van andere groepen, die eveneens in het jaarverslag 2014-2015 zijn opgenomen. Daarom werd een knelpuntennota opgesteld waarin zeer pragmatisch (en misschien zelfs té pragmatisch) wordt nagedacht hoe, ten aanzien van de diverse groepen van kinderen en jongeren op de vlucht die problemen hebben op het vlak van onderwijs, oplossingen kunnen worden uitgedokterd die ervoor zorgen dat ze – ingeval van een gedwongen terugkeer – toch tenminste sterker staan dan op vandaag het geval is. Door de grote diversiteit binnen de betrokken groep en de grote diversiteit aan problemen waarmee ze geconfronteerd worden, hoeft het niet te verbazen dat de aanbevelingen in de knelpuntennota insgelijks zeer divers zijn.

De voorbije maanden is het Kinderrechtencommissariaat hierover ook in overleg getreden met verschillende kabinetten, maar de genoemde problemen blijven zich tot op de dag van vandaag voordoen. Het hoeft geen betoog dat dit in individuele gevallen vaak tot schrijnende situaties aanleiding geeft. Maar in globo moet men blijven streven naar een structurele oplossing voor die groep. Het gaat daarbij overigens hoofdzakelijk ook over een groep van kinderen en jongeren die sowieso al langere tijd in ons land verblijft. Bruno Vanobbergen benadrukt dat het in dezen niét

gaat over de groep jongeren die de voorbije maanden het land zijn binnengekomen, en die zijn eigen problemen kent.

3.2. Maatschappelijk kwetsbare groepen

Naast die jonge vluchtelingen zijn er vanzelfsprekend ook nog andere potentieel maatschappelijk kwetsbare groepen, te weten: jonge mantelzorgers, kinderen van woonwagenbewoners en jongeren in gemeenschapsinstellingen.

Nog maar een paar weken geleden is het verhaal van de jonge mantelzorgers in het nieuws geweest en ook daar blijken er heel uiteenlopende problemen te bestaan in hun relatie tot de school. Sommige jongeren worden zeer sterk ondersteund vanuit hun school, terwijl andere jongeren geen of alleszins onvoldoende steun krijgen. Vaak bestaat bij de betrokken jongeren trouwens ook een grote school om hun school erop aan te spreken dat ze jonge mantelzorgers zijn. Ook hieraan dient dus blijvend aandacht besteed te worden.

Een tweede groep bestaat uit de kinderen van woonwagenbewoners. Ook over hen heeft het Kinderrechtencommissariaat een knelpuntennota uitgewerkt. Het gaat hier over kinderen die in ons land verblijven en doorgaans ook de Belgische nationaliteit hebben, maar wiens ouders en grootouders al een hele traditie hebben in het 'wonen op wielen'. Hun levenswijze komt op vandaag echter meer en meer onder druk te staan. Ze worden soms verdreven van hun traditionele pleisterplaatsen, terwijl er in Vlaanderen tegelijk een groot tekort is aan residentiële woonwagenterreinen (en dus niet zozeer aan doortrekkersterreinen). Op die manier worden de gezinnen in kwestie gedwongen om te gaan rondtrekken, hetgeen op zijn beurt een grote impact heeft op het leven van die kinderen en meer bepaald op hun onderwijssituatie. In totaal gaat het hier over een 600-tal kinderen, wat toch al een aanzienlijke groep is.

Een laatste groep waar de kinderrechtencommissaris de aandacht wil op vestigen, zijn de jongeren in gemeenschapsinstellingen. Hij brengt in herinnering dat hijzelf, samen met een collega, een drietal dagen in een gemeenschapsinstelling in Ruiselede/Beernem heeft verbleven, waar hij de gelegenheid heeft gehad om vele gesprekken te voeren met jongeren, opvoeders en ander personeel. Daarbij heeft hij ook kunnen vaststellen dat er in de gemeenschapsinstellingen de voorbije vijf jaar grote stappen vooruit zijn gezet qua onderwijsaanbod. Toch blijven er op dat vlak ook de nodige knelpunten bestaan. Een belangrijk knelpunt daarbij is zeker dat de betrokken jongeren, die soms voor langere tijd in die instelling verblijven (zes maanden, negen maanden of zelfs meer) er op dit ogenblik zowel theoretische lessen als praktijklessen krijgen, maar bij het verlaten van de instelling niet het minste certificaat krijgen van het daar genoten onderwijs. Bij terugkeer op een gewone school kan men die periode in de gemeenschapsinstelling dan ook niet verzilveren, maar wordt men terug geplaatst in de positie die men had op het moment van het verlaten van de school. Het hoeft geen betoog dat dit bij de betrokken jongeren tot behoorlijk wat frustratie aanleiding kan geven.

4. Vooruitblik naar 2016

Afsluitend wil de kinderrechtencommissaris ook nog even vooruitblikken naar het komende jaar. Het Kinderrechtencommissariaat werkt momenteel aan een standpunt rond kleuterparticipatie dat in het voorjaar publiek gemaakt zal worden. Tegelijkertijd werd er ook advies uitgebracht bij de conceptnota 'Samen tegen schooluitval'. Ook wordt er al een tijd gewerkt rond leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs, waarover insgelijks een conceptnota bestaat en een aantal pilootprojecten dra van start gaan. Het Kinderrechtencommissariaat zal die pilootprojecten goed opvolgen, omdat er toch wel een aantal vraagtekens kunnen geplaatst worden bij de inhoud van de conceptnota in kwestie.

Nog voor de zomer komt er ook een tussentijdse evaluatie van het M-decreet. Die zal een analyse behelzen van de klachten en meldingen die het voorbije schooljaar daarover zijn binnengelopen op het Kinderrechtencommissariaat. In dat opzicht vraagt de kinderrechtencommissaris overigens nu al aandacht voor het probleem dat het niet mogelijk blijkt om in de loop van het schooljaar de attestering te veranderen. Hierover kreeg het Kinderrechtencommissariaat reeds diverse meldingen. In antwoord op een brief hierover aan de minister, liet deze weten vooral te willen vermijden dat zulks een gewoonte zou worden. Hoe dan ook zal hiervoor volgens de kinderrechtencommissaris een oplossing gevonden moeten worden, aangezien het ontbreken van die mogelijkheid toch wel een grote impact heeft op kinderen en jongeren in het buitengewoon onderwijs.

Ten slotte ligt het voor de hand dat het Kinderrechtencommissariaat de situatie van kinderen op de vlucht en hun recht op onderwijs van nabij zal blijven opvolgen. Het zal dan uiteraard niet enkel gaan over de kinderen die reeds een tijd in ons land verblijven, maar ook over de nieuw aangekomen kinderen.

II. Bespreking

Kathleen Helsen, voorzitter, dankt de kinderrechtencommissaris voor zijn omstandige uiteenzetting. Ze gaat ervan uit dat de thema's die hij geselecteerd heeft, ook voor deze commissie richtinggevend zullen zijn qua werkzaamheden.

1. Vragen en opmerkingen van de leden

1.1. Tussenkomst van Jo De Ro

Jo De Ro wil vooreerst ingaan op een thema dat hier nog niet werd opgenomen. Hij verwijst daarbij naar de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen die dit jaar specifiek is ingegaan op discriminatie en racisme. Op het forum dat daarover is doorgegaan begin december 2015 was de kinderrechtencommissaris een van de sprekers. Zowel het rapport van de Kinderrechtencoalitie als de toen afgelegde getuigenissen zijn hem dus bekend. Naar aanleiding daarvan rees bij het lid de vraag of het Kinderrechtencommissariaat mogelijks aanwijzingen heeft dat deze problematiek ook binnen het onderwijs toeneemt. Mee in het licht van de spanningen die voortkomen uit de huidige vluchtelingencrisis en het gespannen klimaat ten gevolge van aanslagen in onze buurlanden, lijkt het niet onwaarschijnlijk dat een en ander ook een impact heeft binnen de scholen. Bij de commissieleden leeft alleszins het aanvoelen dat de spanningen die er onmiskenbaar zijn tussen bepaalde bevolkingsgroepen zich ook vertalen binnen de schoolmuren.

De terechte zorgen die de kinderrechtencommissaris heeft met betrekking tot het M-decreet, worden ook in deze commissie door heel wat mensen gedeeld. De voor dit jaar aangekondigde evaluatie lijkt dan ook op haar plaats. Ook de minister heeft hier trouwens al meermaals meegedeeld dat haar administratie de zaak continu zal monitoren. Een goede communicatie tussen de onderwijsadministratie en het Kinderrechtencommissariaat lijkt, in het licht van de aangekondigde evaluatie, dan ook belangrijk. Vanuit het oogpunt van het parlement ware het overigens ook aangewezen mocht men tegelijk over de beide evaluaties kunnen beschikken. Zo niet, dreigt de ene evaluatie het momentum van de tweede evaluatie wat onderuit te halen. Qua planning zou het Kinderrechtencommissariaat hier dus best wel rekening mee houden.

Een eveneens terechte zorg van de kinderrechtencommissaris bestaat erin dat het mogelijk moet zijn voor kinderen om in ongelijke situaties ook ongelijk behandeld te worden. In dat verband had het lid graag wat meer vernomen over de problematiek waarbij een kind het ene jaar wel hulp krijgt toegezegd, en het andere jaar niet meer.

Wat kan er afgeleid worden uit de meldingen die het Kinderrechtencommissariaat daarover ontvangt? Hoe zit het met de rechtszekerheid als er telkens een anders samengestelde klassenraad over de hulpvraag moet beslissen? Eenzelfde problematiek doet zich – volgens signalen die het lid zelf heeft ontvangen van ouders – overigens ook voor bij de overgang van het basis- naar het secundair onderwijs.

Inzake de problematiek van het pesten begrijpt het lid dat het Kinderrechtencommissariaat nu ook gecontacteerd wordt door scholen die ten einde raad zijn. Hoe reageert men daar dan op? Worden er best practices aangehaald, wordt er verwezen naar scholen uit dezelfde streek of hetzelfde net waar men de zaak succesvol heeft weten aan te pakken, wordt er nog andere hulp geboden?

Met betrekking tot het thema van kinderen op de vlucht en kinderen van vluchtelingen, had Jo De Ro graag vernomen of het Kinderrechtencommissariaat, op basis van klachten en meldingen die het hierover ontvangt, in algemene termen de indruk heeft dat het onderwijs er al dan niet in slaagt de betrokken jongeren een warme omgeving te geven. Tevens is de kinderrechtencommissaris in de loop van 2015 op bezoek gegaan in een aantal asielcentra. Ook daarover had het lid graag wat meer vernomen.

1.2. Tussenkomsst van Ann Brusseel

Ann Brusseel stelt vast dat het jaarverslag van het Kinderrechtencommissariaat nogal wat thema's bevat die van belang zijn voor de Commissie voor Onderwijs, ook bevat het informatie waarvan de commissie anders niet of nauwelijks kennis zou kunnen krijgen.

Onder verwijzing naar het nog maar in maart 2014 in het Vlaams Parlement aangenomen decreet Rechtspositie, vraagt het lid wat dit ondertussen betekend heeft voor de problematiek van het straffen op school. Heeft de kinderrechtencommissaris de indruk dat de zaken ondertussen beter lopen of niet, zijn er bijsturingen aan het decreet nodig?

Meer algemeen heeft het lid de indruk dat er toch iets scheef loopt bij de evaluatie van (zelfs heel jonge) kinderen. Op oudercontacten krijgt men immers vaak enkel te horen wat het kind niet kan, niet goed doet of wat er moeilijk ligt bij het kind. De positieve aspecten worden zelden of nooit aangehaald. Hoewel prestatievermogen ongetwijfeld belangrijk is, mag men de andere facetten van kind en jong zijn uit het oog mag verliezen. Er moeten al eens fouten gemaakt mogen worden en er moet ook plezier gemaakt kunnen worden. Een kind moet integraal kind kunnen zijn. Ze verwijst daarbij naar een recente bijdrage van een jonge moeder in het onlineblad Charlie Magazine, die vertelde dat op een oudercontact heel grondig werd afgevinkt wat haar peuter allemaal niet kon. Ze bleek met die ervaring ook niet alleen te staan, en stelde vast dat nogal wat ouders tegenwoordig bijna met de daver op het lijf naar de oudercontacten gaan omdat ze vooraf weten dat het enkel over problemen zal gaan. Daar is volgens het lid dus alleszins ruimte voor verbetering. Heeft de kinderrechtencommissaris daar een specifieke kijk op, of heeft het Kinderrechtencommissariaat mogelijk ook al signalen in die zin opgepikt?

1.3. Tussenkomsst van Caroline Gennez

Van de verschillende door de kinderrechtencommissaris aangehaalde thema's, wil *Caroline Gennez* eerst en vooral ingaan op het inclusie-verhaal. Ze laat dienaangaande opmerken dat nog maar op de plenaire vergadering van de dag ervoor – weliswaar zijdelings – gediscussieerd werd over het M-decreet, hetgeen aantoonde dat die materie wel degelijk ook heel erg leeft in dit huis. Daarbij is het van het grootste belang dat het draagvlak daarvoor (nog verder) versterkt wordt door te voorzien in een goede omkadering. Daarmee staat of valt alles. De door de minister ter zake

aangekondigde monitoring is in dit opzicht dan ook bijzonder belangrijk. Volgens de minister zullen de eerste tussentijdse monitoringresultaten beschikbaar zijn na 1 februari eerstkomende. Van de kinderrechtencommissaris had ze graag vernomen of deze desgevallend beschikt over insteken, handvaten of 'tools' om de monitoring van het M-decreet zo optimaal mogelijk te maken.

Zelf heeft ze de voorbije maanden al een heel aantal vragen gekregen over de implementatie van het M-decreet. Daaruit bleek onder andere dat er rond de attestering en de doorverwijzing door de CLB's niet altijd de nodige duidelijkheid bestaat. Nog afgezien van de onontkoombare vaststelling dat die kwestie sowieso al behoorlijk ingewikkeld is, liggen de zaken voor heel veel ouders bepaald niet helder. Het lid haalt het voorbeeld aan van ouders die hun kind hadden ingeschreven in het buitengewoon onderwijs, die de benodigde aanmelding hadden gedaan, die aanvaard hadden zien worden, maar vooralsnog geen CLB-attest hadden ontvangen. Vlak voor het begin van het schooljaar meldde het CLB alsnog dat men geen reden zag om het kind te attesteren voor het buitengewoon onderwijs. Het ondertussen al ingeschreven kind, was voorbereid op het buitengewoon onderwijs, maar moest dus naar een gewone school die echter niet in staat was om de het noodzakelijke aangepaste curriculum aan te bieden of zelfs helemaal niet beschikte over de gewenste opleiding. Heeft ook het Kinderrechtencommissariaat gelijksoortige meldingen ontvangen? Het lid zou alleszins graag een idee krijgen van de omvang van dit probleem. Ze is ervan overtuigd dat het hier niet om geïsoleerde gevallen ging. Mogelijks kunnen de CLB's of de CLB-audit hierover opheldering verschaffen.

Tijdens zijn uiteenzetting maakte de kinderrechtencommissaris ook melding van de door de minister aangekondigde modernisering van gon en ion. Dienaangaande vraagt het lid of het Kinderrechtencommissariaat zelf ook aanbevelingen kan/zal doen ter verbetering van gon en ion.

In de media werd recent ook een polemiekje gevoerd over de impact van huiswerk en thuiswerk op stress in gezinnen. Heeft het Kinderrechtencommissariaat daar mogelijks gegevens over of kan men inschatten of dit al dan niet een probleem van enige omvang is?

De problematiek van het pesten is correct weergegeven. Er wordt momenteel (ook internationaal) veel verwacht van 'peer mediation'. Heeft het Kinderrechtencommissariaat daarrond aanbevelingen of heeft het weet van good practices die ter kennis van de scholen kunnen worden gebracht? Ook interessant is de nadruk die er gelegd wordt op het belang van een structureel antipestbeleid waarbij alle stakeholders van een school betrokken zijn. Nieuw daarbij is de aandacht voor het element 'eigenaarschap van ruimtes'. Een effectief antipestbeleid moet klaarblijkelijk ook infrastructureel verankerd zijn.

Met betrekking tot kinderrechteneducatie had het lid graag vernomen of de kinderrechtencommissaris de (door UNICEF gepatroneerde) kinderrechtenscholen een goed voorbeeld vindt, dan wel of hij ook andere pistes voorstaat.

Rond de problematiek van uitgeprocedeerde asielzoekers en jongeren die daardoor hun schoolcarrière niet kunnen afronden, laat Caroline Gennez opmerken dat nog maar vorige week minister Crevits in deze commissie ondervraagd werd over de actie die ze hierrond zou ondernemen naar de federale staatssecretaris voor Asiel en Migratie. In deze commissie was er alleszins een groot draagvlak voor het idee om jongeren minstens hun schooljaar te laten afmaken. Van de kant van de federale staatssecretaris werd echter opgemerkt dat het verankeren of veralgemenen van dat principe te veel risico's met zich zou brengen. Mogelijks ware het dan ook zinvol mocht ook het Kinderrechtencommissariaat hier nog eens op aandringen. Het behalen van een diploma of het verwerven van competenties kunnen immers ook nog erg nuttig zijn in de hypothese van een terugkeer naar het land van herkomst.

Het lid spreekt ook haar tevredenheid uit over het feit dat het Kinderrechtencommissariaat in 2016 wil focussen op kleuterparticipatie. Ze wijst er in dat verband nog op dat haar fractie een conceptnota heeft voorbereid waarin er gepleit wordt voor een opvang-onderwijscontinuüm. Momenteel wordt er immers te sterk op de structuren en op de – te strak vastgelegde – instapleeftijd van tweeëneenhalf jaar gefocust. Er is nu overigens al sprake van een hoge kleuterparticipatie: op tweeënhalf jaar is negentig percent en op vijf jaar zelfs negenennegentig percent minstens ingeschreven (wat overigens nog niet hetzelfde is als regelmatig aanwezig). Hoe staat het Kinderrechtencommissariaat tegenover het veralgemenen van het recht op kinderopvang en het linken van de opvang aan de kleuterschool en zal het daarover desgevallend onderzoekswerk verrichten in 2016?

1.4. Tussenkomsst van Tine Soens

Uit het jaarverslag blijkt dat het totale aantal meldingen is toegenomen. *Tine Soens* meent dat dit niet per se negatief hoeft te zijn, maar had wel graag vernomen of er zich mogelijks ook verschuivingen aftekenen binnen dat totaal aantal meldingen. Zijn er, bijvoorbeeld, meer vragen rond onderwijs of jeugdzorg dan de vorige jaren het geval was?

Inzake kinderrechteneducatie, en meer algemeen inzake kinderrechten op school, had het lid graag vernomen of de kinderrechtencommissaris hier meer concrete aanbevelingen over kan doen.

1.5. Tussenkomsst van Vera Celis

De problematiek van het pesten gaat *Vera Celis* zeer ter harte. Uit de cijfers zou blijken dat er een dalende trend is ingezet, behalve voor de categorie van zwaar gepeste kinderen. Voor die laatste blijven de cijfers gelijk. Maar het blijft hoe dan ook hallucinant wanneer 34.500 leerlingen aangeven dat ze minstens één keer per week gepest worden. Uit het jaarverslag moet blijken dat gepeste kinderen finaal soms bij het Kinderrechtencommissariaat terecht komen omdat ze op school te weinig gehoor krijgen of er niet of te weinig au sérieux genomen worden. Een medewerker van het Kinderrechtencommissariaat reist daarom heel Vlaanderen af om te proberen op het terrein een aantal zaken recht te trekken. De scholen worden ook al jaren aangezet tot het voeren van een antipestbeleid en worden daar trouwens ook op gecontroleerd. Het blijft voor het lid echter onduidelijk of dit alles nu leidt tot een reële vooruitgang. Kan men uit de bij het Kinderrechtencommissariaat binnenkomende vragen en meldingen, opmaken dat er sprake is van vooruitgang of merkt men dat op het terrein?

Het lid stelt ook vast dat de kinderrechtencommissaris een lans breekt voor de oprichting van een onafhankelijk kenniscentrum rond pesten en pestgedrag. Ze vindt dit potentieel een goed idee, maar had graag wat meer duiding gekregen over de 'tijdelijkheid' van het kenniscentrum in kwestie en had graag vernomen of dit kenniscentrum dan ook op het terrein zou gaan bemiddelen of op andere manieren contact zou hebben met de scholen.

Het jaarverslag maakt ook gewag van fysiek geweld op school. Van de kinderrechtencommissaris had het lid graag vernomen of hij er weet van heeft of dit fenomeen in absolute cijfers toe- dan wel afneemt?

1.6. Tussenkomsst van Miranda Van Eetvelde

Miranda Van Eetvelde stelt vast dat de omvang en de inhoud van het voorliggende jaarverslag ten volle bewijzen dat het Kinderrechtencommissariaat een belangrijke partner is voor zowel het Vlaams Parlement als de Vlaamse Regering. De signaalfunctie die uitgaat van het Kinderrechtencommissariaat wordt algemeen onderkend.

Met betrekking tot het overdragen van de leerlinggegevens bij het veranderen van school, volgt N-VA het advies van de kinderrechtencommissaris. Een goede motiveer- en betrokkenheid van zowel de leerling in kwestie als diens ouders zijn cruciale elementen binnen dit proces. Tevens is het zo dat sommige gegevens – alleen al om redenen van privacy – inderdaad niet mogen worden overgedragen. In dat verband had ze graag vernomen of de klachten die er zijn betrekking hebben op een teveel aan leerlinggegevens dat wordt overgedragen (wat een schending van de privacy zou inhouden), dan wel op een tekort aan overgedragen gegevens (wat een schending zou zijn van de informatieplicht). Zijn er nog andere zaken die volgens de kinderrechtencommissaris beter decretaal verankerd zouden moeten worden om te kunnen worden opgenomen in het schoolreglement?

Wat het dossier van het straffen op school betreft, heeft het lid in haar diverse tussenkomsten daarover steeds gepleit voor de gulden middenweg. Waar dat nog kan, moet men kansen blijven bieden. Maar als het echt nodig is, moet men ook echt kunnen ingrijpen. Daarbij kan, onder andere, het systeem van de time-out een handig hulpmiddel zijn. Er bestaat een heel scala aan mogelijke maatregelen, waarbij uitsluiting echt het allerlaatste optie moet zijn. Dienaangaande vraagt ze of het Kinderrechtencommissariaat enig zicht heeft op de kwestie of een verandering van school na definitieve uitsluiting ook echt soelaas brengt voor de leerling, dan wel of het probleem zich gewoon verplaatst naar de andere school.

Inzake de geweldvrije school vraagt het lid of de klachten die hierover binnen komen bij het Kinderrechtencommissariaat zich voornamelijk situeren in de relatie tussen leerkracht en leerling, dan wel eerder in de relatie tussen leerlingen zelf.

Voor wat het onderwijs voor zieke kinderen betreft, wijst Miranda Van Eetvelde erop dat kinderen die school lopen in een school die niet gesubsidieerd wordt door de Vlaamse Gemeenschap geen beroep kunnen doen op onderwijs aan huis of synchroon internetonderwijs. Zijn er daarover al signalen of klachten binnen gekomen bij het Kinderrechtencommissariaat?

Over het onderwijs voor leerlingen met specifieke behoeften vraagt ze of ouders zich er voldoende van bewust zijn dat het volgen van een sterk aangepast curriculum met zich brengt dat er op het einde van de schoolloopbaan geen diploma wordt afgeleverd. Zijn er, in meer algemene zin, klachten van ouders die vinden dat scholen uit het gewoon onderwijs onvoldoende inspanningen leveren om de noodzakelijke redelijke aanpassingen door te voeren?

Als laatste element in haar tussenkomst wil ze het nog even hebben over de problematiek van de levensbeschouwelijke symbolen op school. Het komt haar voor dat het daarbij de facto meestal gaat over een hoofddoekenverbod. Van de kinderrechtencommissaris had ze graag vernomen of hij dienaangaande ook meldingen krijgt uit andere hoeken. En in het verlengde daarvan had ze ook nog graag vernomen of er bij het Kinderrechtencommissariaat al radicaliseringsgerelateerde klachten of meldingen zijn binnen gekomen.

1.7. Tussenkomst van Koen Daniëls

Koen Daniëls herinnert zich dat het Kinderrechtencommissariaat inzake het doorgeven van leerlinggegevens in het verleden een aantal kritische bedenkingen geformuleerd heeft. Bij de voorbereiding van de decreetbepaling in kwestie werd duidelijk gestipuleerd dat de overdracht diende te gebeuren in het belang van de leerling. Het is echter niet ondenkbaar dat er zich een situatie voordoet waarbij een school de mening is toegedaan dat bepaalde informatie cruciaal is voor de nieuwe school van de leerling, maar waarbij de ouders van de leerling in kwestie zich om deze of gene reden tegen die overdracht verzetten. Wat zou in een dergelijke situatie het advies van het Kinderrechtencommissariaat zijn? Wie bepaalt dan wat er – in

het belang van de leerling – moet gebeuren? Enige duidelijkheid lijkt het lid in dezen alleszins aangewezen.

Voor wat de globaliteit van de problematiek rond het M-decreet betreft, meent het lid uit het jaarverslag te mogen afleiden dat het Kinderrechtencommissariaat voorstander is van een soort van bemiddeling of zelfs een soort beroepsprocedure in de gevallen dat ouders geen attest krijgen daar waar ze ervan overtuigd zijn dat ze wel degelijk zo'n attest zouden moeten krijgen. Dit heeft dan betrekking op gevallen waarin de ouders, en vaak ook de betrokken school, op basis van de eigen ervaring of op basis van private diagnostiek menen dat een attestering de meest aangewezen weg is, terwijl het CLB meent dat zulks niet het geval is. Momenteel heeft het CLB het laatste woord, wat tot onvrede kan leiden. Hoe ziet het Kinderrechtencommissariaat desgevallend een dergelijke beroepsprocedure, die uit de aard der zaak vaak ook spoedeisend zal zijn?

Het specifieke probleem van gon en ion bij kleuters wordt eveneens aangehaald in het jaarverslag. Vroeger slaagde men erin om type 2-kleuters toch op de een of andere manier als type 4-kleuters te kwalificeren, waardoor ze recht kregen op gon. Door het M-decreet zijn dergelijke kunstgrepen echter niet meer mogelijk. Op zich is dat een goede zaak, aangezien men de systemen best zo zuiver mogelijk houdt. Maar in casu is er dus sprake van 'collateral damage'. De kinderrechtencommissaris heeft gewag gemaakt van een zestigtal gevallen. Het lid had graag vernomen of dit getal de hele probleemgroep en heel Vlaanderen omvat, dan wel of dit louter een optelling is van bij het Kinderrechtencommissariaat ingekomen meldingen. In dat laatste geval zou het probleem immers nog een stuk groter kunnen zijn. Nog los van de grootteorde van het probleem, spreekt het voor zich dat er een oplossing voor gevonden moet worden.

Er wordt daarnaast ook gewag gemaakt van het bijsturen van het onder het M-decreet voorziene attest. Het lid had graag vernomen wat men daar precies onder verstaat. Betreft het de situatie waarin een kind een bepaald attest krijgt van het CLB en mits de nodige maatregelen en aanpassingen naar het gewoon onderwijs gaat, waar men na verloop van een bepaalde periode (pakweg een half jaar) vaststelt dat er zich toch problemen voordoen? Moet er dan volgens het Kinderrechtencommissariaat een mogelijkheid zijn om in de loop van het schooljaar de leerling te 'herattesteren'?

In het licht van het actieplan tegen spijbelen, was er sprake van het aanstellen van een spijbelambtenaar. Is het Kinderrechtencommissariaat daar op de een of andere manier bij betrokken?

Het Kinderrechtencommissariaat focust in zijn werking vaak op doelgroepen en kinderen met grote of kleine gebreken, die het niet makkelijk hebben in ons onderwijs. Het lid vraagt zich af of er desgevallend ook meldingen binnen komen vanwege 'gewone' kinderen die zich tekort gedaan voelen vis-à-vis de tegemoetkomingen die gedaan worden voor kinderen met (meer of minder zichtbare) speciale noden. Het komt het lid immers voor dat hier potentieel een grond zou kunnen liggen voor pestgedrag.

Afsluitend neemt Koen Daniëls akte van de adviezen die de kinderrechtencommissaris heeft uitgebracht met betrekking tot de onderwijssituatie van kinderen op de vlucht. Met name de aanbeveling om het recht op verblijf tijdelijk te verlengen zodat ze hun diploma kunnen halen, roept bij het lid vragen op. Een diploma impliceert immers het afronden van een studiecycclus en dus een recht op verblijf tot men 18 jaar oud is (of ouder als men er langer over doet om zijn diploma te halen). Zulks lijkt inherent het risico in te houden dat kinderen zullen worden ingezet door familieleden, om op die manier voor zichzelf verblijf te kunnen bekomen. Een aan het kind toegekend recht zou dus kunnen misbruikt worden door mensen met andere bedoelingen. De grootst mogelijke voorzichtigheid lijkt in dezen dan ook aangewezen.

1.8. Tussenkost van Kathleen Helsen

Ook *Kathleen Helsen*, voorzitter, is bijzonder geïnteresseerd in de resultaten die de aangekondigde evaluatie van het M-decreet zal opleveren. Mogelijks zullen daaruit elementen voortkomen die aanleiding geven tot bijsturingen. De kinderrechtencommissaris heeft alleszins duidelijk het belang aangegeven van een goede opvolging van de implementatie van het M-decreet én van een goede ondersteuning van de scholen in hun inspanningen. Voor zover zij daar zicht op heeft, is er voorafgaandelijk effectief heel veel aandacht geweest voor de implementatie van het M-decreet. Ze denkt daarbij dan met name aan de inspanningen voor de professionalisering van mensen op het terrein. Heeft men bij het Kinderrechtencommissariaat de indruk dat de implementatie goed voorbereid was, dan wel onvoldoende was? Wat ook met de beperking in de tijd van de voorziene begeleiding van de betrokken scholen? Moet dit mogelijks langer gecontinueerd worden?

Ook zij had graag wat meer duiding gekregen over de kwestie van herattesteringen in de loop van het schooljaar. Wat bedoelt men daar precies mee en hoe ziet men zulks concreet verlopen?

Inzake kinderrechteneducatie in het onderwijs is er een bevraging geweest waaraan het Kinderrechtencommissariaat heeft meegewerkt. Daaruit kwam onder andere het voorstel voor om de basiscompetenties en het beroepsprofiel van de leerkracht in die zin aan te passen. Dienaangaande wijst ze erop dat de professionalisering van de leerkrachten niet enkel en alleen de verantwoordelijkheid is van elke individuele leerkracht, maar pas echt effecten sorteert als er sprake is van een heel schoolteam dat daarvoor opteert. Om die reden betwijfelt ze ook dat het zondermeer opnemen van kinderrechteneducatie in de basiscompetenties en het beroepsprofiel van de leerkracht de meest aangewezen of meest effectieve weg is. Echte veranderingen bewerkstelligen zal haars inziens enkel lukken als men zich richt op volledige schoolteams die bewust een keuze maken. Het is immers de school in haar geheel die moet nagaan hoe ze hiermee wil omgaan en hoe ze dit wil realiseren of verbeteren. Verder moet ook de rol van de pedagogische begeleidingsdiensten in dezen bekeken worden. Bieden zij daar vandaag de dag al ondersteuning voor aan of moeten er nog bijkomende stappen gezet worden? Hoewel er, blijkens onderzoek door het Kinderrechtencommissariaat, in onderwijskringen zeker voldoende draagvlak is voor kinderrechteneducatie, is extra ondersteuning immers nooit weg.

Ten slotte wil het lid ook nog wat dieper ingaan op de problematiek van de jongeren in gemeenschapsinstellingen. De kinderrechtencommissaris heeft, bij wijze kennismaking met hun leefsituatie, zelf een aantal dagen in een dergelijke instelling verbleven. Het spreekt voor zich dat men speciale aandacht heeft voor deze groep van jongeren. Ze zijn immers extra kwetsbaar en hebben het bepaald niet makkelijk in onze samenleving. Als ze de instelling verlaten moeten ze dan ook de kans krijgen om dat op een goede manier te doen. Maar net op onderwijsvlak lijkt er daar toch iets mis te lopen. Tijdens hun verblijf in de instelling krijgen ze immers wel onderwijs en leren ze allerhande zaken bij, maar dat levert geen enkele onderwijskwalificatie op, waardoor het voor hen moeilijker wordt om opnieuw aansluiting te vinden in hun school. In het verlengde daarvan had ze van de kinderrechtencommissaris graag vernomen of hij, ten algemenen titel, denkt dat die overstap op een afdoende manier wordt voorbereid en begeleid. Uit de vorige legislatuur herinnert ze zich een bezoek van de commissies voor Onderwijs en Welzijn aan de gemeenschapsinstellingen, waaruit bleek dat de overstap soms nogal snel moest gebeuren en dus ook maar zelden voldoende voorbereid kon worden. De kwestie van de studievoortgang vormt daarbij overigens maar één van de elementen uit die overstap. Heeft men bij het Kinderrechtencommissariaat mogelijks gegevens over, of zicht op de verschillende aspecten van die problematiek?

1.9. Tussenkomsst van Jan Durnez

In zijn tussenkomsst peilt *Jan Durnez* naar het publiek dat een beroep doet op de expertise van het Kinderrechtencommissariaat. Blijkbaar vinden scholen en zelfs onderwijskoepels al goed de weg naar de kinderrechtencommissaris. Is zulks ook het geval voor wat vakbonden en scholieren- en leerlingenraden betreft?

Voor wat de problematiek van de schorsing en de definitieve uitsluiting betreft, wijst het lid erop dat het nieuwe decreet over de rechtspositie van leerlingen nu toch al ongeveer twee jaar in voege is. Ziet de kinderrechtencommissaris al positieve effecten hiervan? Worden de zaken beter gemotiveerd en wordt de hoorplicht gerespecteerd, of zijn er zaken die duidelijk nog voor verbetering vatbaar zijn? Zijn er mogelijks ook nog andere bijkomende maatregelen nodig, zoals ingrepen in de lerarenopleiding?

Voor wat de problematiek van het pesten betreft, verwacht ook Jan Durnez heel wat van de benadering via peer mediation. Hoe kijkt de kinderrechtencommissaris daar tegen aan en hoe ziet hij de samenwerking met dit scholierenplatform precies?

2. Antwoorden van de kinderrechtencommissaris

Uit de vele vragen en opmerkingen van de commissieleden leidt kinderrechtencommissaris *Bruno Vanobbergen* af dat er binnen de Commissie voor Onderwijs heel wat belangstelling bestaat voor de kinderrechtenthematiek. In het korte bestek van deze bijeenkomst zal hij allicht niet op alle bemerkingen kunnen ingaan, maar in dezen is het zijns inziens vooral belangrijk om samen te blijven nadenken over bepaalde problemen en thema's. En daarnaast kunnen de commissieleden natuurlijk ook altijd bij het Kinderrechtencommissariaat terecht als zij in het kader van hun werkzaamheden meer informatie nodig hebben over bepaalde thema's.

Met betrekking tot de vraag of het Kinderrechtencommissariaat ook signalen krijgt over racisme, discriminatie en zelfs radicalisering antwoordt hij dat er daarover af en toe wel degelijk signalen ontvangen worden. Deze gaan overigens in beide richtingen. Zo komen er, bijvoorbeeld, uit scholen waar er OKAN-onderwijs is soms tegenstrijdige signalen. Men maakt dan enerzijds gewag van zeer empatische en luisterbereide leerkrachten, maar meldt anderzijds dat men tegelijk ook op vormen van racisme en discriminatie botst. Het is dan zaak om daarvoor open te staan, zeker in het licht van de evaluatie die AgODi een jaar of twee geleden heeft gemaakt van het OKAN-onderwijs en waaruit bleek dat er sprake is van ernstige problematische afwezigheden. Daar lijkt er dus alleszins een correlatie te bestaan. Tegelijk moet vastgesteld worden dat klachten soms niet zozeer over onderwijs gaan, als wel over zaken die zich in de marge van het onderwijs situeren. Een zeer recent binnen gekomen klacht is daar een goed voorbeeld van. Het betrof een klacht over een openbaar zwembad dat niet toeliet dat kinderen in een speciaal surfpakje kwamen zwemmen, terwijl de school dat net wel zag zitten. Vanuit het oogpunt van de school gezien had men de ouders van de kinderen dan toch zover gekregen dat hun kinderen mee mochten gaan zwemmen, mits ze zo'n pakje konden dragen. Deze consensus werd nu echter door de weigering van het openbaar zwembad in kwestie onderuitgehaald. Daarnaast zijn er heel soms ook vragen van ouders of leerlingen die verontrust of zelfs angstig zijn door de aangekondigde komst van vluchtelingen. Ook aan die ongerustheid moet geremedieerd worden. Voor de scholen is het dus zaak om aandacht te hebben voor die beide fenomenen. Specifiek inzake de radicaliseringsproblematiek heeft het Kinderrechtencommissariaat tot op vandaag geen specifieke klachten of meldingen ontvangen.

Met betrekking tot het M-decreet kan de kinderrechtencommissaris meegegeven dat hij op behoorlijk regelmatige basis overleg heeft met de onderwijsadministratie en dit zowel wat de monitoring als de evaluatie ervan betreft. Inzake de attestering

en de noodzaak om de betrokken scholen en leerkrachten sterker te ondersteunen, stelt Bruno Vanobbergen – zonder vooruit te willen lopen op de aangekondigde evaluatie – vast dat daar vanuit de pedagogische begeleidingsdiensten al heel sterk op is ingezet. Het Kinderrechtencommissariaat is trouwens ook meerdere keren voor de pedagogische begeleidingsdiensten gaan spreken. Belangrijk bij dit alles is met name dat men niet enkel inzet op de school, maar ook en vooral op de individuele leerkracht. Nu komt het (vooral in het basisonderwijs) nog te vaak voor dat ouders contact opnemen met de melding dat ze jarenlang geen problemen gehad hebben, maar bij de overgang naar een nieuw schooljaar plots geconfronteerd worden met een leerkracht die de bijkomende taak absoluut niet ziet zitten, hetgeen hen dan vaak noopt tot het zoeken van een andere school voor hun kind. Er is dus een spanningsveld tussen enerzijds het inzetten op de ondersteuning van individuele leerkracht en anderzijds de leerkrachten duidelijk te maken dat inclusief onderwijs iets is dat door de hele school gedragen moet worden. Het is binnen dat spanningsveld dat directies een belangrijke rol te spelen hebben. Ook die moeten derhalve ondersteund worden. Deze problematiek is sterk aanwezig in het basisonderwijs, maar doet zich ook voor in het secundair onderwijs. Ook daar komt het voor dat leerlingen jarenlang meedraaien, maar bij deze of gene jaarovergang toch plots in de problemen raken of zelfs op een muur botsen. Ter illustratie hiervan haalt de kinderrechtencommissaris het voorbeeld aan van een meisje dat twee jaar lang voor wiskunde en Frans haar computer mocht gebruiken, maar dat plots niet meer mag louter omdat ze naar een volgend jaar met een andere leerkracht is overgegaan. Het moge dus duidelijk zijn dat het verzekeren van de rechtszekerheid van leerlingen binnen de context van het M-decreet, en meer algemeen het inclusief onderwijs, verder versterkt moet worden.

Voor wat de opvang van kinderen op de vlucht betreft, stelt hij vast dat er bij heel wat scholen een zeer groot engagement leeft. Het gaat dan zowel over kinderen die hier al een tijdje zijn, als over kinderen die nieuw instromen. Bij bezoeken aan opvangcentra in Vilvoorde en Sint-Niklaas heeft de kinderrechtencommissaris zelf gezien dat er op heel korte tijd grote inspanningen zijn geleverd om alle kinderen naar school te krijgen. En dat ging dan van basisonderwijs tot secundair onderwijs. Dat engagement is voor die scholen ook niet altijd een gemakkelijke zaak, aangezien het soms als een boemerang terug komt wanneer ze moeten vaststellen dat sommige kinderen van de ene op de andere dag verdwijnen uit de klas of dat die kinderen onvoldoende hun recht op onderwijs kunnen verzilveren. Anderzijds ligt een tijdelijke verblijfsverlenging tot 18 jaar ook niet altijd makkelijk. Om dat spanningsveld aan te pakken dringt een meer gedifferentieerde benadering zich op. Bij niet-begeleide minderjarigen is er in beginsel al geen risico op misbruik van de situatie door derden. Die kinderen zijn hier immers alleen en openen dus geen rechten voor derden. Het is dan beter om ze de in de gelegenheid te stellen hun diploma te behalen, zeker als dit soort zaken in samenspraak met de school kan gebeuren. De Dienst Vreemdelingenzaken kan in overleg met de school en de voogd van de niet-begeleide minderjarige immers behoorlijk goed nagaan welke termijn een jongere nodig zal hebben om een diploma te behalen. De zaken liggen al moeilijker voor kinderen die hier zijn met hun familie. Een situatie die ook aan bod komt in de hoger genoemde knelpuntennota, waarover de kinderrechtencommissaris desgevallend graag van gedachten wil wisselen met deze commissie. Dat voor die gevallen andere condities gecreëerd zullen moeten worden, die ook een impact hebben op de rest van het gezin, is duidelijk, maar maakt de zaak zeker niet onhaalbaar. Omzichtigheid zal dus geboden zijn, maar a priori zeggen dat het halen van een diploma dan geen optie is, lijkt ook niet aangewezen.

Op vandaag gebeurt er volgens de kinderrechtencommissaris rond deze problematiek echter sowieso te weinig. Men zou om zijn minst moeten nagaan hoe er ten aanzien van die verschillende categorieën van jongeren bijkomende stappen gezet kunnen worden om hen sterker te maken, en dus richting het behalen van een diploma.

Hij deelt ook de bekommernis van Ann Brusseel over het fenomeen dat er enkel nog gefocust lijkt te worden op de zwakke punten van een kind, zonder aandacht te besteden aan zijn goede kanten. Dat was overigens ook de reden waarom vanuit het Kinderrechtencommissariaat eerder al aandacht werd gevraagd voor de problematiek van de toenemende labeling en medicalisering binnen het onderwijs. Daarover werd ook de publicatie '(in)(proef)druk' opgesteld, die tot op vandaag ruim gebruikt wordt door heel wat onderwijsmensen. De genoemde trend wordt immers niet enkel door heel wat ouders als onrustwekkend ervaren, maar ook door heel wat mensen die in het onderwijs staan. Die laatsten stellen vast dat er een soort – uit een moeilijk te definiëren bron emanerende – druk bestaat om bij kinderen toch maar allerhande tekorten vast te stellen. Nochtans zou men ermee kunnen volstaan om na te gaan of er bij een kind al dan niet bepaalde niet-ingevulde noden zijn en daar dan de nodige zorg aan besteden. Dit ware veel nuttiger dan elk kind te vergelijken met een standaardmodel. Een en ander geldt overigens ook niet enkel in het onderwijs. Ook in de kinderopvang, bijvoorbeeld, maakt het fenomeen opgang. Zo worden er cursussen autisme-awareness ingericht, en begint men kinderen van één à anderhalf jaar al te screenen op bepaalde signalen. Men kan zich daarbij minstens de vraag stellen of het sop de kool wel waard is. Ondertussen is er immers al onderzoek dat aantoonst dat de reële prevalentie van autisme veel lager ligt dan het aantal leerlingen dat als dusdanig gediagnosticeerd wordt in ons onderwijs. Kortom, er is hier een trend bezig die blijvende waakzaamheid vergt.

Inzake de huiswerkproblematiek, wijst de kinderrechtencommissaris erop dat VSK daar vorig jaar terecht aandacht voor gevraagd heeft. Het Kinderrechtencommissariaat, van zijn kant, heeft in zijn advies bij de conceptnota Buitenschoolse Opvang ook al gewezen op het feit dat kinderen en jongeren duidelijk het signaal geven dat de school een zeer grote impact heeft op hun tijdsbesteding en dus ook op hun tijdsbeleving. Hijzelf heeft nog niet zo lang geleden, op een studiedag voor de Huizen van het Kind, aangegeven dat heel wat Huizen van het Kind weliswaar inzetten op huiswerkbegeleiding, maar dat zulks mogelijkerwijze neerkomt op brandjes helpen blussen, veeleer dan ze te voorkomen. Het kan met andere woorden aangegeven zijn om na te gaan of er zich geen dieperliggend probleem stelt. Er bestaat immers onderzoek dat aantoonst dat huiswerk bepaalde ongelijkheden nog versterkt. De problematiek is dus uitermate complex en heeft vele facetten. Naast de kwestie van de ongelijkheid gaat het dan met name over het tijdsbeslag, dat voor vele jongeren en kinderen ernstige proporties aanneemt. Het is dus zaak om deze problematiek ernstig te nemen.

Aangaande de pestproblematiek en de aanpak daarvan via peer mediation, wijst Bruno Vanobbergen op de studiedag die daarover medio december is doorgegaan. In globo gelooft hij wel in het instrument van de peer mediation. Daar zitten immers elementen in die ervoor zorgen dat jongeren mede-eigenaar worden van de school en die ervoor zorgen dat jongeren leren hoe ze de ander kunnen aanspreken. Dit zijn belangrijke elementen, die ongetwijfeld positief zijn. Tegelijk moet men er zich echter voor hoeden om terecht te komen in een situatie waarin scholen hun antipestbeleid helemaal via peer mediation zouden gaan voeren. Het instrument is immers niet voor alle situaties geschikt. Met name ingeval van zware pestproblematieken, zou dit een te grote verantwoordelijkheid op de schouders van de leerlingen leggen. Bij dergelijke zware problemen is en blijft het wel degelijk de school die handelend moet optreden. Anderzijds impliceert het gebruik van peer mediation ook dat de betrokken jongeren degelijk gecoacht worden en op die manier maatschappelijk belangrijke bemiddelingsvaardigheden verwerven. In het verlengde daarvan kan men zich dan natuurlijk de vraag stellen waarom men die oefening niet zou veralgemenen tot alle leerlingen. De discussie over de herziening van de eindtermen biedt in dat verband misschien wel bepaalde mogelijkheden.

Op de vraag of hij kinderrechtenscholen een goede manier vindt om aan kinderrechteneducatie te doen, antwoordt de kinderrechtencommissaris dat hij reeds diverse der-

gelijke scholen bezocht heeft. Onderhand wordt het overigens bijna traditie dat er op 20 november een nieuwe kinderrechtenschool wordt erkend door Plan België. Hij heeft vastgesteld dat er grote verschillen kunnen bestaan tussen die kinderrechtenscholen, maar wat ze gemeenschappelijk hebben is een langdurig voorafgaand proces. Ze hebben immers allemaal jarenlang naar dat label 'kinderrechtenschool' toe gewerkt, wat overal tot een uiterst interessante dynamiek geleid heeft. Alleen al die dynamiek, maakt dat het de moeite waard is om in te zetten op dat label.

De relatie kinderopvang-school geniet insgelijks de belangstelling van de kinderrechtencommissaris. De diverse pistes die daarover momenteel circuleren worden op het Kinderrechtencommissariaat nauwgezet opgevolgd. En er zal gepoogd worden om de verschillende thema's en bekommernissen die daarrond geformuleerd worden, zo goed mogelijk een plek te geven.

Qua verschuivingen in de meldingen, stelt de kinderrechtencommissaris vast dat er in de loop der jaren meer en meer meldingen gekomen zijn rond het thema Onderwijs. Historisch gezien gingen veruit de meeste meldingen over gezinssituaties, en dan meer bepaald over echtscheidingen en vchtscheidingen. Op vandaag zijn het aantal vragen over gezinssituaties en het aantal vragen over onderwijssituaties echter bijna gelijk. Dat valt ongetwijfeld deels te verklaren vanuit het feit dat het Kinderrechtencommissariaat de voorbije jaren intensief in dialoog is getreden met de onderwijskoepels. Uit die dialoog is trouwens ook een wijd verspreide publicatie voortgekomen die voor de scholen duidelijk maakt wat het precies betekent als het Kinderrechtencommissariaat met hen contact opneemt. Een en ander heeft ertoe geleid dat scholen nu doorgaans geen schrik meer hebben van contacten met het Kinderrechtencommissariaat en het zelfs meer en meer gaan consulteren als ze vragen hebben. Mee hierdoor is het beleidsdomein Onderwijs veel prominenter aanwezig in de werking van het Kinderrechtencommissariaat.

Hoe men op school concreet gestalte kan geven aan kinderrechten zou een zeer breed antwoord vergen, dat het kader van deze gedachteswisseling ruim zou overschrijden. De kinderrechtencommissaris zal zich hier dan ook beperken tot een enkel voorbeeld. Hij verwijst meer bepaald naar de eerste school die het label 'kinderrechtenschool' heeft gekregen. Het gaat over de basisschool Het Prisma die hiervoor een bijzonder mooi traject heeft afgelegd. Gedurende twee jaar heeft men daar samen aan een kinderrechtencharter geschreven. Leerlingen en leerkrachten hebben daarbij samen nagedacht over wat er belangrijk was om goed samenleven op school mogelijk te maken. Zo'n aanpak waarbij kinderrechten in de praktijk gestalte krijgen, waarbij samen met leerlingen wordt nagedacht over de betekenis van het recht op informatie, het recht op participatie, het recht op bescherming tegen geweld (geweld vanwege andere leerlingen, zowel als geweld vanwege leerkrachten) en dergelijke meer, is door zijn hoge mate van betrokkenheid en doorleefdheid uitermate effectief.

Voor wat de geweldproblematiek betreft, kan de kinderrechtencommissaris noch bevestigen, noch ontkennen dat het fysieke geweld in absolute cijfers toeneemt. Het is weliswaar duidelijk een thema dat ieder jaar opnieuw doorheen het klachtenbeeld opduikt, maar de mate waarin deze klachten al dan niet representatief zijn voor het bredere geheel is niet na te gaan. Hoe dan ook is het een persistent fenomeen, waarop ook de school vaak maar heel moeilijk een antwoord weet te formuleren.

De mate waarin een eventueel kenniscentrum rond pesten desgevallend een tijdelijk gegeven zou zijn, vloeit voort uit het bewustzijn dat er momenteel soms moeilijke keuzes gemaakt moeten worden. Dit doet vanzelfsprekend niets af aan de ernst van de pestproblematiek, maar als men daar maar hard genoeg op inzet kan een dergelijk kenniscentrum gedurende een in tijd afgebakende periode mogelijks voldoende expertise ter beschikking van de scholen gesteld hebben (via het opstellen van een antipestbeleid voor elke school, via het bijbrengen van praktische vaardigheden inzake bemiddelen en dergelijke meer), om er na een vijftal jaren – en natuurlijk

mits er duidelijke vooruitgang is vast te stellen – mee te stoppen. Voor hetzelfde geld is het natuurlijk even goed mogelijk dat men na het verstrijken van de termijn vaststelt dat de noodzaak verre van weg is. Hoe dan ook ware het aangewezen dat alle scholen, minstens gedurende een aantal jaren, contact zouden kunnen hebben met een dergelijk kenniscentrum.

De vraag of er te veel dan wel te weinig leerlinggegevens worden overgedragen is niet eenduidig te beantwoorden. Zowel het ene als het andere fenomeen doet zich voor. Zo komt het voor dat leerlingen op 1 september starten in een nieuwe school en meteen een gedragscontract krijgen opgelegd op basis van informatie die werd verkregen van de vorige school. Daardoor kan die leerling niet met een schone lei beginnen. Het komt dus voor dat er te veel informatie wordt overgedragen. Anderzijds komt het ook voor dat een school zo snel mogelijk af wil van een bepaalde leerling en net daarom geen of bijna geen informatie overmaakt. Wel stelt het Kinderrechtencommissariaat ten algemenen titel vast dat het doorgeven van voorgeschiedenissen qua overtredingen en sancties vooral een pijnpunt is wanneer leerlingen van school moeten wisselen ten gevolge van een definitieve uitsluiting. Daar moet een evenwicht gevonden worden tussen de respectieve belangen van de school en de leerling. Het zal daarbij vaak om een erg subtiel evenwicht gaan, maar men moet leerlingen hoe dan ook toch de kans geven om met een schone lei te beginnen. De kinderrechtencommissaris haalt daarbij het voorbeeld aan van regio's waarbinnen, over scholen heen, afspraken werden gemaakt over welke leerlingen er sowieso niet meer zouden worden toegelaten. Het hoeft geen betoog dat een dergelijke situatie uitermate problematisch is.

Op de vraag of het Kinderrechtencommissariaat veel klachten krijgt rond de kwestie van de redelijke aanpassingen antwoordt Bruno Vanobbergen volmondig ja. Dat hangt logischerwijze samen met de inwerkingtreding van het M-decreet en de schroom die er bij veel scholen leeft voor het doorvoeren van dergelijke redelijke aanpassingen. Het is voor hem duidelijk dat vele scholen nog zoekende zijn om die redelijke aanpassingen gestalte te geven. In die zin is het samenspel van de expertise uit het buitengewoon onderwijs met het gewoon onderwijs extreem belangrijk. Dat lukt met name daar waar leerkrachten uit het buitengewoon onderwijs zeer zichtbaar aanwezig zijn. Maar op vandaag werkt het systeem zeker nog niet op voldoende plaatsen. Het genoemde samenspel zou idealiter natuurlijk in alle regio's verzekerd moeten kunnen worden.

Inzake de ion-problematiek voor kleuters met downsyndroom (type 2), kan de kinderrechtencommissaris bevestigen dat het genoemde getal van zestig kleuters betrekking heeft op heel Vlaanderen.

Op de vraag of het Kinderrechtencommissariaat op de een of andere manier betrokken is bij de piste van een Vlaamse spijbelambtenaar, antwoordt de kinderrechtencommissaris dat zulks vooralsnog niet het geval is.

De vraag of de tegemoetkomingen die door scholen worden gedaan voor kinderen met meer of minder zichtbare speciale noden, aanleiding kunnen geven tot onvrede en zelfs pesten bij 'gewone' leerlingen, beantwoordt de kinderrechtencommissaris eerder ontkennend. Het valt daarentegen wel op dat het doorvoeren van redelijke aanpassingen door medeleerlingen vaak als iets positiefs ervaren wordt. Er zijn alleszins duidelijk signalen van empathie te detecteren. Maar ook hiervan heeft het Kinderrechtencommissariaat op zich niet significant veel signalen ontvangen. In de regel is het de leerling in kwestie of zijn ouders die contact opnemen met het Kinderrechtencommissariaat bij problemen rond die redelijke aanpassingen.

Met betrekking tot het probleem van de niet-erkenning van het door jongeren in de gemeenschapsinstellingen genoten onderwijs bij terugkeer naar de 'thuischool', erkent de kinderrechtencommissaris dat dit een moeilijk probleem is, temeer daar een

en ander vaak op heel korte termijn gebeurt. Een goede begeleiding ware hier zeker aangewezen, maar is dus niet makkelijk te realiseren. Voorafgaandelijk aan zijn bezoek aan de genoemde gemeenschapsinstelling, ontving het Kinderrechtencommissariaat overigens maar weinig klachten rond deze problematiek, hetgeen vermoedelijk te wijten is aan het feit dat men de betrokken jongeren sowieso maar moeilijk kan bereiken. In de toekomst zal het commissariaat dan ook sterker inzetten op die groep. In de praktijk blijken er overigens ook zeer grote verschillen te bestaan tussen de betrokken scholen. Sommige zorgen ervoor dat hun leerlingen tijdens het verblijf in een gemeenschapsinstelling verder gebruik kunnen maken van het materiaal van de school en maken de op school gebruikte toetsen over aan de leerkrachten van de gemeenschapsinstelling. Op die manier blijven de jongeren in kwestie toch nog voor een stuk betrokken bij wat er in hun gewone klas gebeurt. Niet alle scholen doen dat echter even goed. Sommige scholen haken zelfs helemaal af en maken duidelijk dat de jongere niet meer welkom is. Gezien die erg heterogene situatie zou het dus al een grote stap vooruit zijn als er gewoon een erkenning komt van het binnen de gemeenschapsinstelling genoten onderwijs. Voor de betrokken jongeren is de huidige situatie immers bepaald niet motiverend.

Verder kan de kinderrechtencommissaris bevestigen dat hij wel degelijk af en toe contacten heeft met organisaties als de Vlaamse Scholierenkoepel en de vakorganisaties. Uit de aard der zaak zijn er frequenter contacten met VSK dan met de onderwijsvakbonden, waarmee de contacten eerder occasioneel en themagebonden zijn. Een voorbeeld van dat laatste is de uitnodiging die de kinderrechtencommissaris heeft gekregen om een lezing te geven over zijn adviezen inzake radicalisering in relatie tot onderwijs en inzake kinderen op de vlucht en onderwijs.

Voor verdere aanvullingen geeft Bruno Vanobbergen daarna het woord aan *Chris Vleugels*, adviseur Onderwijs bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. Deze gaat eerst nog even in op de kwestie van de overdracht van leerlinggegevens. De regelgeving stelt dienaangaande dat het belang van de leerling en diens schoolloopbaan voorop moeten staan. In het Kinderrechtenverdrag wordt daarenboven respect gevraagd voor de leidinggevende rol van de ouders. Daar tussenin situeert zich een enorm overlegproces. Hij haalt in dat verband een lopende case aan waarin een leerling van het eerste middelbaar, die lijdt aan een autismespectrumstoornis en ADHD, in oktober een individueel handelingsplan krijgt opgelegd. Hoewel iedereen, ouders inclusief, het er initieel over eens is dat het hier om een bijzonder moeilijk geval en een grote uitdaging gaat, maakt de klassenraad behoorlijk snel een bocht, waardoor hij al voor het kerstreces tot een bijzonder negatieve beoordeling komt en de definitieve uitsluiting adviseert. Na de kerstvakantie komt het ook effectief tot die definitieve uitsluiting. Het is duidelijk dat het probleem van de gegevensoverdracht zich in dezen bijzonder acuut stelt. Er was immers een heel individueel handelingsplan met concrete maatregelen uitgewerkt, en de eerste ervaringen met die maatregelen zijn ook opgedaan. Die ervaringen zijn in wezen dus belangrijk materiaal bij de overgang naar een andere school. Dat de ouders eerder sceptisch staan tegenover de overdracht van die informatie, is logisch. Daarom wordt nu door het Kinderrechtencommissariaat, samen met die ouders en met het CLB nagegaan wat er al dan niet van belang is en dus in aanmerking komt voor overdracht. In dergelijke gevallen is het zijn ervaring dat het er vooral op aan komt aan de ouders meer duiding te geven over wat er nu precies belangrijk is voor hun kind en waarom dat belangrijk is. Het belang van het kind is hier dus het leidend principe. In het verlengde daarvan is het Kinderrechtencommissariaat dan ook groot voorstander van maximaal overleg tussen ouders, school en CLB aangaande de over te dragen gegevens. Idem trouwens voor de situatie waarin leerlingen in vertrouwen iets vertellen aan een school. Het gaat dan over privacygevoelige informatie, waarbij het principe van het vertrouwen dat een leerling stelt in een school het leidend beginsel is. Als een school in dergelijke gevallen de mening is toegedaan dat andere partijen, bijvoorbeeld ouders of andere organisaties geïnformeerd moeten worden, hierover geïnformeerd moeten worden, dan zal ze dit grondig moeten motiveren. Het blijft

dus altijd een kwestie van afwegen van belangen, maar zowel de Vlaamse regelgeving als het Kinderrechtenverdrag bieden hiervoor interessante kapstokken.

Met betrekking tot de evaluatie van het decreet over de rechtspositie van leerlingen – dat onderhand ruim een jaar in werking is – is het qua evolutie van het aantal sancties voorlopig nog even wachten op de cijfers uit het rapport 'Wie is er niet als de schoolbel rinkelt?'. Aan de hand daarvan zal men evoluties kunnen detecteren, minstens voor wat betreft de relatieve verhoudingen. Grosso modo kan echter al worden vastgesteld dat ongeveer dezelfde zorgen nog steeds terugkeren. Qua eventuele bijsturingen van het decreet inzake de rechtspositie van leerlingen kan daarom nu al gedacht worden aan de problematiek van de preventieve schorsing. De verwarring, of toch minstens de verschillende interpretaties, die daarrond nog steeds bestaan, zijn volgens hem ook begrijpelijk. Enerzijds wordt immers uitdrukkelijk gesteld dat het bij een preventieve schorsing niet om een tuchtmaatregel gaat, maar anderzijds staat de kwestie in het decreet en de omzendbrief wel vermeld onder de tuchtmaatregelen. En het is met name dat laatste dat zich vertaalt in de schoolreglementen, waar de preventieve schorsing insgelijks onder de tuchtmaatregelen wordt opgenomen. Op dat punt meent het Kinderrechtencommissariaat dan ook dat verdere sensibilisering nodig is over het feit dat de preventieve schorsing slechts als uitzonderlijke maatregel mag gebruikt worden in uitzonderlijke situaties. Onder dat laatste verstaat hij dan bijvoorbeeld zware gewelddelicten op school, seksueel grensoverschrijdend gedrag en andere situaties waarin het erop aan komt om de rust op school te herstellen en op een bezonnen manier na te gaan welke maatregelen nodig zijn om de situatie te normaliseren. Deze piste sluit ook het nauwst aan bij geest van de besprekingen die er in deze commissie zijn geweest toen het decreet over de rechtspositie van leerlingen hier voorlag.

In dezelfde zin vraagt het Kinderrechtencommissariaat ook verder aandacht voor het maatregelencontinuüm. Op het veld is er dienaangaande zeker sprake van een vooruitgang en vele scholen hebben klaarblijkelijk reeds kennis genomen van de desbetreffende publicatie van het Kinderrechtencommissariaat ('Straffe school'). Desgevraagd is het Kinderrechtencommissariaat overigens ook steeds bereid om daarover in samenspraak te gaan met een school.

Of verandering van school na definitieve uitsluiting soelaas brengt, is volgens Chris Vleugels een vraag die niet eenduidig beantwoord kan worden. Bij sommige jongeren sorteert dat een gunstig effect, bij andere niet. In zijn ervaring is een succesvolle overstap vooral het gevolg van het feit dat men op een meer zorgzame school terecht komt, veeleer dan dat het een effect is van de definitieve uitsluiting. Een en ander bewijst dat zorg en sancties moeten samengaan, waarbij vooral de nadruk moet worden gelegd op het zorgelement. Dat zich elk jaar opnieuw het probleem stelt van heel vroege uitsluitingen (soms al na twee weken school) toont aan dat scholen niet altijd even zorgvuldig of weloverwogen tewerk gaan.

Nog in verband met het decreet over de rechtspositie van leerlingen, blijft ook de samenstelling van de beroepscommissie een permanent punt van aandacht. Om de evenwaardigheid van perspectieven beter te garanderen, is en blijft het Kinderrechtencommissariaat groot voorstander van een soort vaste pool van medewerkers van de Commissie Leerlingenrechten die als extern lid kunnen zetelen in beroepscommissies. Daarnaast hoeft men zich volgens de spreker ook geen al te grote zorgen te maken over een verdere toename van de juridisering, aangezien de ervaring leert dat de overgrote meerderheid van de mensen geen beroep aantekenen. Hij verwijst dienaangaande naar een onderzoek dat werd uitgevoerd door een coördinerend directeur van een scholengroep in de provincie Antwerpen in het kader van een masteropleiding aan de Universiteit Antwerpen. Deze onderzocht het tuchtbeleid van de scholen in de provincie Antwerpen en voerde in het kader van dat onderzoek heel wat interviews met directies die enerzijds aangaven dat ze wel degelijk bevreesd waren voor juridisering, maar anderzijds ook beklemtoonden dat ze zelf zelden of

nooit geconfronteerd werden met een ouder die in beroep ging tegen een beslissing tot definitieve uitsluiting. Op basis van deze onderzoeksresultaten – die overigens overeenstemmen met de ervaringen van het Kinderrechtencommissariaat – moet men een en ander dus wel degelijk nuanceren.

Afsluitend wil Chris Vleugels ook nog ingaan op de diverse vragen die gesteld werden over de problematiek van het pesten. Dit is en blijft een belangrijk thema, waarover scholen frequent contact opnemen met het Kinderrechtencommissariaat. Vele scholen hebben overigens al een goed uitgewerkt beleid rond pesten, waarbij ze bijvoorbeeld gebruikmaken van de 'no blame'-methode, waar ze dan soms meer duiding over vragen bij het Kinderrechtencommissariaat. Desondanks worden scholen soms toch nog geconfronteerd met terugkerende problemen en incidenten, waarbij ze vanuit de kant van de bezorgde ouders natuurlijk ook de vraag krijgen om heel snel met een oplossing te komen. Wanneer er dan om hulp gevraagd wordt door scholen, gaat het Kinderrechtencommissariaat eerst na welk beleid de school voert rond pesten. Er zijn daarvoor verschillende basisteksten beschikbaar, waaronder het nog altijd actuele 'Pesten en geweld op school: handreiking voor een daadkrachtig schoolbeleid' van Gie Deboutte. Een aantal scholen is ook reeds gestart met, of zit in de opstartfase van het KiVa-project. In eerste instantie kan men de school dan verwijzen naar andere scholen waar men mogelijks reeds meer ervaring heeft opgebouwd. Mocht er kenniscentrum rond pesten komen (cf. hoger), dan zal men van daaruit natuurlijk ook de nodige expertise kunnen aanreiken. Daarna gaat men desgevallend ook naar de betrokken school toe. Soms is de situatie immers zwaar verziekt en zijn de conflicten zo diepgaand dat er nauwelijks nog sprake is van onderwijs. In dergelijke gevallen ware het optimaal mocht er een team (van het genoemde kenniscentrum rond pesten) daar een tijdje kunnen 'kamperen'. Het Kinderrechtencommissariaat is noodzakelijkerwijze wat beperkter qua mogelijkheden om ter plekke op te treden. Men doet weliswaar de nodige observaties en voert gesprekken met leerlingen, leerkrachten, leerlingenbegeleiding, directies en ouders, maar men kan niet langdurig ter plaatse blijven. Idealiter zou men ter plekke moeten kunnen blijven om acties op poten te zetten, dialoog te stimuleren, diverse zaken uit te proberen en hierover terug te koppelen. Ook het eigenaarschap van ruimtes – waarnaar in de tussenkomsten verwezen werd – wordt hierin ten volle meegenomen. Hoe gaat de school om met wat er op de speelplaats gebeurt, hoe zit het met de ongedefinieerde ruimtes, hoe zien leerkrachten en leerlingen dit, moeten ouders al dan niet worden toegelaten op de speelplaats? Al die elementen moeten worden gebundeld en er moet op een gestructureerde manier over nagedacht worden binnen de school. De resultaten van dit alles zouden volgens de spreker natuurlijk ook best worden meegenomen in het masterplan Scholenbouw.

3. Afsluitende bemerkingen

Koen Daniëls wil volledigheidshalve nog even terugkomen op de toch wel complexe kwestie van de niet-begeleide minderjarigen. Hij stelt vast dat ze die status hebben bij het binnenkomen van het land. Als er dan na een tijdje toch ouders opduiken in het land van herkomst, kan er gebruik gemaakt worden van de mogelijkheden van gezinshereniging. De status van niet-begeleide minderjarige is derhalve niet noodzakelijk een blijvend gegeven. Potentieel impliceert dit dat minderjarigen kunnen worden ingezet om hier later ook een verblijf te verkrijgen voor de ouders. Er kan in deze gevallen potentieel dus wel degelijk gesproken worden van een risicofactor.

Kathleen Helsen, voorzitter, dankt de kinderrechtencommissaris voor de uitgebreide toelichting die hij verschaft heeft en nodigt hem uit om samen met de commissie verder na te denken en te werken rond oplossingen voor de diverse knelpunten die zich, spijts de inspanningen van velen, nog steeds voordoen.

Daarop inpikkend bevestigt *Bruno Vanobbergen* zijn principiële bereidheid om te allen tijde een inbreng te doen rond specifieke thema's die in de Commissie voor Onderwijs aan bod komen.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Ann BRUSSEEL
Tine SOENS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

ADHD	attention deficit hyperactivity disorder
AgODi	Agentschap voor Onderwijsdiensten
CLB	centrum voor leerlingenbegeleiding
gon	geïntegreerd onderwijs
ion	inclusief onderwijs
KiVa	antipeestprogramma van Finse origine. Fins woord voor 'leuk' of 'fijn'. Acroniem voor de Finse zin: 'Dit is een fijne school waarin pesten niet thuishoort.'
M-decreet	decreet betreffende maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften
OD	decreet betreffende het onderwijs (genummerd onderwijsdecreet)
OKAN	onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers
UNICEF	United Nations Children's Fund
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad
VSK	Vlaamse Scholierenkoepel